

Arheoloogiliste leidude menetlemise kord

1. ÜLDOSA

1.1. Eesmärk

Eesmärk on reguleerida Muinsuskaitseametis (amet) arheoloogilise leiu kultuuriväärtuse tuvastamist, leiuautasu määramist ja leiu säilitamise korraldamist. Korraga tagatakse:

- 1.1.1. asjatundlikus kultuuriväärtuse tuvastamisel;
- 1.1.2. kaalutletud ja ühetaolised otsused arheoloogiliste leidude leidjatele leiuautasude määramisel;
- 1.1.3. üheselt arusaadavad leiuautasude määramise kriteeriumid, mis tõstavad usaldusväärset leidudega seotud toimingute vastu;
- 1.1.4. riigieelarve vahendite mõistlik ja sihipärane kasutus.

1.2. Huvigrupid

- Leidja
- Ekspertid
- Arheoloogilisi leide säilitav asutus
- Leide konserveeriv asutus

1.3. Seotud dokumendid ja infosüsteemid

1.3.1. Õigusaktid

- Muinsuskaitse seadus ([MuKS](#))
- Haldusmenetluse seadus ([HMS](#))
- Kultuuriministri 15.05.2019.a määrus nr 24 „Arheoloogilise leiu leidjale leiuautasu määramise kord, otsinguvahendi loaga ja otsinguvahendi kasutamise seotud nõuded ning nõuded täienduskoolituse läbiviijale“ (edaspidi [määruse](#))

1.3.2. Seotud korrad, juhendid

- Muinsuskaitseameti asjaajamiskord (kinnitatud 26.03.2020 käskkirjaga nr 19-A)
- Infosüsteemide kasutamise kord (kinnitatud 19.06.2020 käskkirjaga 33-A)

1.3.3. Infosüsteemid

- Kultuurimälestiste register (MUINAS)
- Muinsuskaitseameti dokumendihalduse süsteem (DHS)

1.4. Mõisted

- Nõunik – arheoloogiapärandi osakonna nõunik või osakonna juhataja.
- Leidja – arheoloogilise leiu tunnustega asja ametile üle andja.
- Asjatundja – ameti struktuuriüksuse teenistuja, kes nõustab nõunikku enda valdkonna ekspertteadmistega. Asjatundjana võib kasutada ka ametivälisest eksperti.

2. TEGEVUSE KIRJELDUS

2.1. Arheoloogilise leiu kultuuriväärtuse tuvastamine

2.1.1. Nõunik tuvastab leiu esmase kultuuriväärtuse.

2.1.2. Kui ameti nõusolekul on leidja leiukohast leiu eemaldanud ja toodud ametisse, siis nõunik või muu ameti teenistuja võtab arheoloogilise leiu tunnustega asja vastu.

- 2.1.3. Nõunik või muu ameti teenistuja vormistab leiu üleandmise ametile üleandmise ja vastuvõtmise aktiga (Lisa 1), mis registreeritakse DHS-s.
- 2.1.4. Arheoloogilise leiu tunnustega asi hoiustatakse viisil, mis tagab leiu säilimise, vajadusel viiakse leiukohas läbi täiendavad uuringud ja korraldatakse leiu konserveerimine konserveerivas asutuses.
- 2.1.5. Asja kultuuriväärtuse määramise aluseks on eksperdihinnang, mille koostab või mille koostamise korraldab nõunik kaasates vajadusel asjatundja.
- 2.1.6. Eksperdihinnangud säilitatakse ameti DHS-is.
- 2.1.7. Nõunik koostab ja allkirjastab kultuuriväärtuse määramise otsuse.
- 2.1.8. Otsus registreeritakse DHS-s.

2.2. Leiuautasu määramine

- 2.2.1. Kui leidja taotleb leiuautasu, teeb nõunik leiuautasu määramise ettepaneku lähtuvalt muinsuskaitseeadusest ning leiuautasu määramise kriteeriumitest (tabel 1), vajadusel kaasatakse asjatundjaid.
- 2.2.2. Leiuautasu määramisel lähtutakse järgmistest põhimõtetest:
  - 2.2.2.1. Rahalist leiuautasu ei määrata, kui leidjale on juba varasemalt määratud rahaline leiuautasu samast leiukohast üle antud leidude eest. Erandiks on juhud, kus uued leiud annavad olulisel määral uut infot leiukoha, ajastu, eseme funktsiooni või olemuse kohta.
  - 2.2.2.2. Leide ühest leiukohast hinnatakse võimalusel tervikuna, sh võetakse kultuuriväärtuse hindamisel arvesse potentsiaalset leiu ja leiukoha infoväärtust tervikuna.
  - 2.2.2.3. Juhuleiu või üksiku leiu infoväärtus on üldjuhul väiksem kui leiukogumil, seetõttu on leiuautasude määrad juhuleidude ja leiukogumi puhul erinevad (tabel 2)
- 2.2.3. Müntide puhul võetakse arvesse legaalsetel oksjonitel liikuvate samaväärsete müntide turuväärtust ja arvestatakse sellega leiuautasu määramisel.
- 2.2.4. Leiuautasu määramisel hinnatakse järgimisi asjaolusid/kriteeriume (tabel 1) ning hindamise tulemused arvutatakse koondsummana:
  - 2.2.4.1. leiu kultuuriväärtus;
  - 2.2.4.2. leidmise asjaolud;
  - 2.2.4.3. üleandmise asjaolud.
- 2.2.5. Koondpunktisumma põhjal arvestatakse leiuautasu vahemik (tabel 2). Lõpliku leiuautasu määramisel arvestatakse ka punktis 2.2.2. välja toodud põhimõtteid. Müntide puhul arvestatakse täiendavalt ka punkti 2.2.3.
- 2.2.6. Leiuautasu määramiseks koostab ja allkirjastab nõunik leiuautasu määramise otsuse.
- 2.2.7. Otsus registreeritakse DHS-s.
- 2.2.8. Leiuautasu ja kultuuriväärtuse määramise otsused edastatakse koos eksperdihinnanguga leidjale.
- 2.2.9. Nõunik korraldab leiuautasu maksmise vastavalt määruse §-le 4.

2.3. Leiu võõrandamine

- 2.3.1. Leiu tasuta võõrandamise põhjendatud otsuse teeb nõunik.

2.4. Leiu säilitamine

- 2.4.1. Arheoloogilised leiud säilitatakse muuseumis või teadus- ja arendusasutuses, juhul kui leidu ei võõrandata leidjale.

- 2.4.2. Arheoloogilise leiu säilitamise koha määrab nõunik leiu üleandmisel üleandmise ja vastuvõtmise aktis, võttes arvesse ajaloolisi kogude kujunemise põhimõtteid, leiukogu terviklikkuse põhimõtet ja säilitava asutuse arvamust.
- 2.4.3. Arheoloogilise leiu üleandmise kohta koostatakse põhjendatud üleandmise ja vastuvõtmise akt, mis registreeritakse DHS-is.

Tabel 1. Leiuautasude kriteeriumid

Kriteerium	Kriteeriumile vastavus	Hinde skaala	Hinne
1. Leiu kultuuriväärtus			
1.1. Leiu teaduslik väärtus (Leid annab teaduslikku informatsiooni inimkonna ajaloo ning inimese suhte kohta looduskeskkonnaga)			
	Vastab täielikult/suurepärase (leid annab täiesti uut infot leiukoha kohta/ajastu kohta/eseme funktsiooni või olemuse kohta jne)	4	
	Vastab valdavas osas/väga hea (leid annab olulisel määral uut infot leiukoha kohta/ajastu kohta/eseme funktsiooni või olemuse kohta jne)	3	
	Vastab üldiselt/hea (leid täiendab olemasolevat teadmist leiukoha kohta/ajastu kohta/eseme funktsiooni või olemuse kohta jne)	2	
	Valdavas osas ei vasta/nõrk (leid on oodatav;ei lisa märkimisväärselt infot leiukoha/ajastu/eseme funktsiooni või olemuse kohta jne)	1	
	Üldse ei vasta / puudub (leiul puudub teaduslik infoväärtus)	0	
1.2. Leiukontekst (Kas leiukontekst viitab kohale maastikus, millel on arheoloogiamälestise potentsiaal – leiud pärinevad tõenäoliselt nt kalme- või asulakoha kultuurikihist)			
	Leiukontekst viitab selgelt arheoloogiamälestise potentsiaaliga kohale	4	
	Leiukontekst viitab kaudselt arheoloogiamälestise potentsiaaliga kohale	3	

	Juhuleid, mille leiukontekst on tuvastatav	2	
	Kindla arheoloogilise kontekstita juhuleid	1	
	Leiukonteksti info on puudu	0	
1.3. Leiukonteksti info uudsus (Millisel määral täiendab info senist teadmist; hinnatakse juhul kui punkti 1.2. hinne on suurem kui 0)			
	Vastab täielikult/suurepärase (Täiesti uus info)	4	
	Vastab valdavalt osas/väga hea (Koha kohta varasem teave on vähene; leid täpsustab varasemat infot)	3	
	Vastab üldiselt/hea (Arhiiviallikates ja erialastes andmebaasides teada olev koht, mille kohta on üldiselt infot)	2	
	Valdavalt osas ei vasta/nõrk (Arvatavasti mälestise või arheoloogilise leiukohaga seotud leid; kaitsealuse objekti lähikonnast leitud leid; avalikkusele teada olev leiukoht)	1	
1.4. Algse leiukonteksti puutumatus (Kas leid on leitud oma algsest või otsese inimtegevuse tulemusena või kaasmõjul tekkinud ladestusest)			
	Vastab täielikult/suurepärase (Selgelt oma algse asukohas paiknenud leid)	4	
	Vastab valdavalt osas/väga hea (Pikka aega samas kohas olnud leid, kuid pole kindel, kas tegemist on algse asukoha või ladestusega)	3	
	Vastab üldiselt/hea (Paikneb algse asukohas või (pinnase)ladestuses, mis on hilisema inimtegevuse käigus rikutud või kannatada saanud; nt paikneb künnikihis)	2	
	Valdavalt osas ei vasta/nõrk (Leiukontekst võib viidata algsele ladestusele, kuid pinnas on teisaldatud või info liiga vähene)	1	

	Üldse ei vasta/puudub (Leiu puudub seos algse asukohaga)	0	
1.5. Leiu unikaalsus (leiu haruldus, esindatus arheoloogiakogudes)			
	Vastab täielikult/suurepärase (leid on unikaalne, vasted puuduvad või kogudes on teada väga vähe vasteid)	4	
	Vastab valdavas osas/väga hea (leid on haruldane, kuid vasteid kogudes leidub)	3	
	Vastab üldiselt/hea (leid on harv, kuid kogudes esindatud)	2	
	Valdavas osas ei vasta/nõrk (leid on tüüpiline; leiu kontekstist lähtudes oodatav; kogudes rohkelt esindatud; leid on arheoloogiline, kuid raskesti määratav)	1	
	Üldse ei vasta/puudub (massmaterjal, üldiselt ei ole kogudes säilitamine vajalik)	0	
1.6 Säilitamisväärtus			
	Tuleb riiklikes kogudes säilitada	2	
	Väärrib säilitamist kohamuuseumis	1	
	Piisab leiu ja leiukohta dokumenteerimisest, kogudes säilitamisvajadus puudub	0	
2. Leidmise asjaolud			
	Leid jäeti leiukohta või võeti üles ameti juhistega kooskõlas, tagades maksimaalne leiu ja leiukohta infoväärtuse	3	
	Leid võeti üles järgides ameti juhiseid, kuid leiu ja leiukohta infoväärtus ei tagatud maksimaalsel määral	2	
	Leid eemaldati leiukohast, seejuures vähesel määral kahjustades leiu ja leiukohta infoväärtust	1	
	Leid eemaldati leiukohast, seejuures oluliselt kahjustades leiu ja leiukohta infoväärtust	0	

3. Riigile üleandmise asjaolud			
	Leiust teavitati kooskõlas seadusega/otsinguloa omanikele antud juhistega	1	
	Säilitati leiu ja leiukoha leidmisaegne seisund	1	

Tabel 2. Leiuautasude määrad

Koondpunktisumma vahemik	Leiuautasu määr (€)	
	Leiukogum	Juhuleid
26-27	5000-10000	500-4000
22-25	1000-5000	200-1000
18-21	200-1000	100-500
14-17	Raamat-200	Raamat-100
1-13	0-Raamat	0-Raamat

*Kuupäev
Koht*

**Arheoloogiliste leidude
üleandmise-vastuvõtmise akt nr 5.1-15/...-akt**

Tulenevalt Muinsuskaitseaduse § 24, 27–28 **Muinsuskaitseamet** (edaspidi **vastuvõtja** või **MKA**) registrikood 70000958, keda esindab ..... ja ..... isikukood:... , telefoni nr.... , meiliaadress ... (edaspidi **üleandja**) koostasid kultuuriväärtusega arheoloogiliste leidude üleandmise-vastuvõtmise akti alljärgnevas:

- 1) Üleandja annab üle ja vastuvõtja võtab vastu kultuuriväärtusega leiud (/ tk).
  - a) Leiukohad ja leidude fotod : vt Lisa 1.
- 2) Leiukoht ja leidude leidmise asjaolud:
  - a)

Esemed on leitud otsinguvahendiga. Leidja on esitanud kõik teavitused ja aruanded.

- 3) Leidude üleandmine Muinsuskaitseametile:
- 4) Üleandja taotleb / ei taotle leiuautasu
- 5) Üleandja soovib / ei soovi riigi loobumist omandiõigusest
- 6) Üleandja soovib / ei soovi jääda anonüümseks

Üleandja:

Vastuvõtja:

/allkirjastatud digitaalselt/

/allkirjastatud digitaalselt/

**Arheoloogiliste leidude
üleandmise-vastuvõtmise akt nr 5.1-15/... -akt (kuupäev)
Lisa 1 – Leiukohad ja leidude fotod**

Leiukogumi nr /foto	Leid	Kogus	Leiukoht	Koordinaadid	Otsinguaruanne

Foto 1: